

HLEDÁNÍ ZBROJNÍ VÝROBY

ČAS: PĚT MINUT PO DVANÁCTÉ

Po dlouhém rozpačitém tichu začíná tvorba skutečné branné politiky českého státu. Počty generálů, personální změny, profesionalizace a cílové stavy přestaly být únikovými problémy diskusí na toto téma. Z povolaných úst se ozvala slova o naléhavosti urychleného přijetí vojenské doktríny jako základního východiska ke koncipování organizace struktury a modernizace výzbroje ozbrojených sil České republiky.

Právě úvahy o modernizaci a přezbrojení staví tvůrce české armády před kardinální problém - kde, jak a za co opatřit v budoucnu nezbytnou výzbroj a další technické prostředky. A hle - ozývá se téměř jednoznačně názor, že nejefektivnější cestou k tomu je vyzbrojovat v co největším rozsahu Armádu České republiky (AČR) prostředky z tuzemské produkce, spoléhat se především na vlastní síly, na svoji zbrojní výrobu.

U těch, kteří byli jmenováni do nových funkcí, převzali zodpovědnost za obranu státu a poznali mimořádnou složitost svého úkolu, je to stanovisko zodpovědné a racionální, hodné zřetele a veškeré podpory. U řady ostatních, kteří se dnes překvapivě hlásí k témuž, ačkoliv v minulosti dělali vše pro to, aby československá zbrojní výroba byla co nejrychleji zprovozněna ze světa, je to neupřímnost a čiré pokrytectví. Poznání o významu vlastní výroby pro obranu přichází totiž v době, kdy navzdory úsilí a varování mnohých, zbyly z naší zbrojní výroby ve velmi krátkém údobí jen trosky. Vytvořit z nich opět životaschopný a efektivní celek je nejen nákladná záležitost. Musela by především vzniknout společenská atmosféra, která by vůbec umožňovala, aby se nové (privatizované) podnikatelské subjekty, za podpory státní administrativy, do takového úkolu byly ochotny pustit. Neboť problém naší zbrojní výroby netkví jen v nedostatku finančních prostředků, ekono-

mických a technických problémech i uměle vytvořených překážkách odbytu. Díky animozitě, živelné nechuti a odmítavým přístupům v nedávné minulosti nabyla patiny aktivity, která nepatří do naší společnosti.

*

Stojí proto za to právě nyní, kdy se začíná ozývat podiv nad současným stavem, zrekapitulovat klíčové momenty vývoje, které vytvářely odlišnou atmosféru kolem čs. zbrojní výroby a ve skutečnosti tak rozhodovaly o jejím osudu. Nejen pro oživení některých skutečností, které příliš rychle upadly v zapomenutí, ale i pro zkušenost, která by měla být plně využita v současnosti. Mnohé započaté procesy totiž ještě nejsou ukončeny a náprava, pokud by přišla včas, se zdá být ještě možná.

Řeč bude o československé zbrojní výrobě. Nejen z onoho retrospektivního důvodu, ale i proto, že nelze ani dnes, krátce po rozdělení Československa, definovat, kde končí a co je vlastně česká zbrojní výroba. Tento sektor byl dlouhodobě vytvářen, budován a využíván ve zcela integrované podobě a rozsáhlé kooperační síti, která nebrala ohled na národní rámec. Kdo zná značnou složitost a citlivost vazeb mezi finálním výrobcem a subdodavatelem, vědeckovýzkumnou základnou, armádou, exportéry, majiteli licencí atd., je si vědom rizik náhlé a násilné separace obou částí zbrojní výroby. Ta by jen mohla zasadit konečnou ránu tomu, co ještě funguje a jeví známky života. Prostě, spolupráci se Slovenskem zde budeme alespoň nějakou (a spíše delší) dobu potřebovat. Dovolím si nesouhlasit s výrokem jednoho z pánů ministrů, který byl před časem citován ve všech možných denících, totiž, že zbrojní výroba je výroba jako každá jiná...

LIKVIDACE POD HESLEM KONVERZE

Československá zbrojní výroba byla jednou z prvních oblastí, která se záhy po revolučních změnách a zhroutilí totalitního režimu dostala do palby tvrdé kritiky. Jistě, vzhledem ke své hypertrofii, bezvýhradnému podřízení ofenzivní strategii Varšavského paktu i svými styky s nežádoucími zákazníky v zemích třetího světa (i když sem byla umísťována jen nepodstatná část celkové produkce) to byla kritika oprávněná.

Tato palba však daleko překročila svou racionální podstatu a nevyústila v nápravu těchto deformací. Byla daleka snahy o racionální vytvoření moderní základny zbrojní výroby nezávislého státu, zbavená zátěže nadprodukce, nevýhodné struktury a regionální koncentrace. Celá kampaň byla zpolitizována. Bez ohledu na budoucí potřeby státu byla základna zbrojní výroby prostě prohlášena za atribut starého režimu a byl spontánně nastoupen kurs její postupné, ale rychlé likvidace.

Cestu k tomu otevřela známá opakovaná prohlášení čelných představitelů ČSFR doma i v zahraničí, že Československo zastaví výrobu zbraní. Tyto oficiální výroky, vyslovované bezvýhradně a absolutně, poškodily čs. zájmy nejméně ve dvojnásobném ohledu. Především tím, že deklarované cíle nebyly dodrženy, neboť se ukázaly jako neuvážené. Zcela neúčinné byly pozdější pokusy o dodatečnou modifikaci a vysvětlování, jak byla vlastně věc myšlena. Druhá škoda vznikla z toho, že tato prohlášení odradila řadu potenciálních zahraničních zákazníků

z politicky přijatelných zemí, ale i partnery z vyspělého světa, kteří uvažovali o kooperaci s našimi podniky. Jim se najednou českoslovenští výrobci objevili jako problematický a neperspektivní partner. I zde slovo jednou vyslovené nebylo již možné vzít zpět.

Následovala bezbřehá tisková kampaň, pravá honička na "obchodníky se smrtí". Byla doprovázena řadou skandálů a senzací za každou cenu, sešitých neuměle z pokoutně sehnanych informací. To dále odrazovalo solidní potenciální zahraniční partnery svou neobvyklou pokleslostí a indiskrecí. V zahraničí vznikl celkem ostudný obraz poměrů, které v této oblasti panují v ČSFR. Hovořil jsem v té době s řadou východoevropských dopisovatelů významných deníků z celého světa i s několika štáby televizních stanic z Evropy a USA. Zasl jsem, s jakými divokými představami o čs. zbrojařích přijížděli do ČSFR, inspirování koplemi tiskových výtvorů některých našich fantazírujících novinářských elévů.

Doma přitom nikomu nevadily tyto zkrleslé a někdy naprosto nesmyslné informace (např. o vývozu zbraní, které se v Československu nikdy nevyráběly, či jejich výroba již dávno skončila), diskreditující ČSFR. Daleko více na pováženou přitom bylo naprosto beztrestné publikování dokumentů z uzavřeného jednání Rady obrany státu, zabývající se věcmi státního zájmu. Nikdo nevyvodil důsledky z toho, že taková úplatná, nepřipustná informační aktivita někoho ze státního aparátu oslabuje obranyschopnost státu a dává v zahraničí v potaz jeho důvěryhodnost jako potenciálního spojence či partnera. Kdo měl možnost seznámit se alespoň rámcově s obrannými strukturami vyspělých zemí (např. NATO, kam chceme směřovat), ví velmi dobře, jak přísný je režim zacházení s těmito klasifikovanými informacemi a ještě přísnější postih pro ty, kteří jej nerespektují.

V této atmosféře byl zahájen široký program konverze čs. zbrojního průmyslu. Měl za cíl převod nadbytečných zbrojních kapacit na civilní výrobu. Brzy se však značně odchýlil od těchto svých původních proklamovaných záměrů. Ekonomicko-technická stránka věci a program strukturálních změn zbrojní výroby zanikly v rozsáhlé konverzní politické kampani. Konverze se stala zakládáním, jímž si chtěl, zejména před volbami, každý začínající politik a málo zajímavý poslanec vydobýt své ostruhy. Úlitbou konverzi začínal a končil kdejaký projev v tuzemsku i zahraničí. Teprve když tato politická vlna opadla, začaly se koncipovat, někdy v polovině roku 1991, seriózní a jakžtakž podložené konverzní projekty. Bylo jim možno mnoho vytknout, jejich záměry a způsoby jejich dosažení byly namnoze krajně problematické. Vytvořily však alespoň jakýsi základní program a umožnily podle objektivizovaných kritérií rozdělit podporu vyčleněnou vládou na konverzi ve federálním rozpočtu.

Mezitím však začalo překotné a bezkoncepční rušení zbrojních výrobní, vyvolané zčásti oním politickým tlakem, zčásti tísnivou finanční situací, do níž se podniky dostaly v důsledku známých okolností, především náhlého poklesu prodeje své produkce do zemí býv. Varšavské smlouvy. Postoj federální vlády, která v roce 1990 nesla za zbrojní výrobu ve státních podnicích ještě plnou zodpovědnost, byl nepředvídaný a z hlediska budoucích potřeb obrany státu zcela netečný - nedělat v tomto ohledu nic a vyčkat na začátek roku 1991, kdy začne fungovat ekonomická reforma a pak prostě ponechat zbrojní podniky svému osudu.

Začal navíc působit další vliv, který měl být rovněž vzat v úvahu a k němuž měla

vláda přijmout stabilizační opatření, nikoli jen improvizaci ve formě půlmiliardového tzv. zvláštního fondu výroby. Tímto vlivem bylo opakovaně radikálně snižování čs. vojenského rozpočtu. Radikální proto, že se v roce 1990-1992 pohybovalo v reálných hodnotách vždy okolo 10 i více procent. Spolu s liberalizací cen mělo toto snížení za následek, že rozhodující část vojenského rozpočtu zhlty provozní výdaje na úkor objemů, předpokládaných na nákup zbrojní produkce. Armáda tak pokaždé, když federální rozpočet na nový rok spatřil světlo světa, hromadně vypověděla většinu hospodářských smluv s producenty zbrojní techniky. Zbytkový objem na akvizici (kolem 400 mil. Kčs ročně) stačil tak sotva na náhradní díly a některé jednotlivé nejnужnější výrobky.

To byl další úder zbrojnímu průmyslu, který nebyl doceněn při parlamentních taženích na vojenský rozpočet. O tom, jak amatérské zde byly přístupy k těmto složitým vazbám ekonomiky obrany státu, svědčí i jednání některých poslanců. Na jedné straně patřili k čelným bojovníkům proti rozpočtu na obranu a vzápětí nato titíž poslanci interpelovali ostře příslušné ministry za situaci ve zbrojních továrnách, nacházejících se v jejich volebních obvodech. Výrobcům tím však nepomohli - ti byli odkázáni na to, aby si s novou situací buď poradili sami, nebo prostě příslušnou výrobu zastavili.

V západních zemích se považuje za nezbytné včas, s dostatečným předstihem, avizovat změny ve vojenském rozpočtu, především jeho snížení, aby výrobci mohli reagovat příslušnými změnami ve výrobě. Jde často jen o zlomky procent, snížení o 1 - 2 procenta je již natolik závažné, že jeho důsledky jsou předmětem široké diskuse mezi státní administrativou, výrobci a ozbrojenými silami. I zde je snižování vojenských rozpočtů nevyhnutelný proces, ale je předvídan, sladován s řadou opatření a především rozložen na dlouhodobé období. Při náhlém odstoupení armády od zakázek ze dne na den (tak jak se to např. stalo u nás začátkem roku 1991 a 1992 našim výrobcům) nevymyslí sám o sobě řešení sebeschopnější management. Nemohou-li se výrobci proti tomu bránit, je alespoň slušností státu jako solidního zákazníka, nenechat je prostě na holičkách.

Byla ještě možnost vyrovnat v jisté míře tento další výpadek vývozem do přijatelných zemí. To však bylo účinně znesnadňováno řadou nových administrativních opatření. Pokusy o přijetí zákona upravujícího zahraniční obchod se zbraněmi (jakéhosi čs. Munitions-Listu, osvědčeného legislativního dokumentu v praxi USA) byly až dosud z nepochopitelných důvodů tvrdošjně odmítány. A tak povolovací řízení (udělování vývozních licencí) bylo řešeno náhradním a iracionálním administrativním systémem. Vývozce musel absolvovat celou řadu vleklých a v tržním prostředí zcela neústrojných jednání, na nichž se podílela řada institucí. Začal svou pouť na licenčním odboru FMZO (pak FMZV) a jeho žádost, postoupená poté tzv. meziresortní komisí nezřídká končila až v Radě obrany státu či ve vládě ČSFR.

Vytvořila se tak situace, kdy např. Rada obrany státu, nejvyšší obranný orgán země, v němž zasedal předseda federální vlády, dva republikoví premiéři, čtyři až pět federálních ministrů, nezřídká za účasti prezidenta republiky, měla posuzovat takové vývozy, jako bylo 50 pistolí do USA nebo vzorek cvičných ručních granátů do SRN. Do seznamů výrobců, podléhajících uvedenému administrativnímu procesu, jsou zahrnuty kromě skutečných zbraní např. signální rakety, speciální traktory,

kontrolní systémy tlaku v pneumatikách, tlakové plniče paliva, havarijní přílby a ochranné masky, tiskařské stroje pro vojenské účely (které se vlastně vojáckým nehodí?) a neohraničeně i zbraně mající povahu sběratelských předmětů, pokud jsou ve funkčním stavu, atd.

Mnozí výrobci, hledající v nejtěžší chvíli pomoc ve vývozu své produkce, čekali odevzdaně dlouhé měsíce v této voluntaristické a termínově naprosto neodhadnutelné schvalovací proceduře, až prostě zákazník ztratil trpělivost. To bylo povětšinou velmi brzy, neboť zbrojní trh je nasycen a těch, kteří rádi zaskočili za československé dodavatele je více než dost. Tisíce naježděných kilometrů z továren do Prahy, kotoučů faxů a svazky urgenčních dopisů byly svědectvím neúnavného úsilí výrobců.

Účinným prostředkem k reglementaci politicky nežádoucího vývozu a zamezení politického zneužití čs. zbrojních výrobků se měl stát seznam zakázaných a rizikových zemí. Jistě, z důvodů stojících mimo pochybnost byl sestaven podle velmi přísných kritérií. Podstatně však dále zúžil manévrovací možnosti našich vývozců. Na seznamu postupně rostla velká řada tzv. rizikových zemí, kde se otázka udělení licence stála zvláště zdlouhavou a nakonec neměly šanci ani náhradní díly na již dříve dodanou techniku.

Zdá se, že z úzce utilitárních hledisek vůbec nebyl brán zřetel na reálnou situaci ve světě a na světovém zbrojním trhu. Stačí např. nahlédnout do zprávy pro americký kongres o zbrojních vývozech USA (Congressional Presentation for Security Assistance Programs - Fiscal Year 1993). Zjistíme, že americký zbrojní vývoz se uskutečňuje nejen do všech zemí, označených u nás jako rizikové, ale dokonce i do těch, které jsou u nás na seznamu zemí zakázaných (Togo, Zaire, Taiwan, Čína, Fidži, Honkong, Korea, Kypr, Barma, Libérie a dokonce je vykázána i Jugoslávie - str. 52 cit. materiálu). Ani tyto skutečnosti nebrání u nás ještě dnes snaze o skandalizování České Zbrojovky za vývoz jistého množství pistolí, který údajně překročil udělenou licenci.

Do výčtu těchto opatření, jimiž státní administrativa de facto likvidovala i ty obory zbrojní výroby, které jsou dnes považovány za nezbytné pro vyzbrojení čs. armády, patří i paragraf 5 zákona č. 547/1990 o nakládání s některými druhy zboží a technologií a o jejich kontrole. Ten zakazuje dovážené kontrolované zboží (rozuměj - špičkovou technologii, know-how, atd.) využívat k vojenským účelům. Tento paragraf, vzat do důsledku, prakticky blokuje případnou spolupráci s vyspělými západními výrobci, ale i modernizaci české armády dovozem špičkové techniky z vyspělých zemí. Jeho včlenění do uvedeného zákona je opět příkladem nezřízené likvidační horlivosti (ne)známého zákonodávce. Když tento zákon vznikal, při jednání s představiteli členských zemí COCOM, žádná z nich něco podobného od nás nepožadovala. Naštěstí se zde situace změnila rychleji než se předpokládalo a věřím, že tento paragraf zůstane jen připomínkou naší neprozíravosti.

Abyste ještě více konverze přiblížila likvidaci, byl v roce 1992 vyvinut tlak na to, aby podpora ze státního rozpočtu byla odmítnuta všem konvertujícím podnikům, které ještě udržují jakýkoliv rozsah zbrojní výroby. Tato zásada nakonec nebyla přijata.

ČESKOSLOVENSKO A "ARMS AMONG NATIONS"

Začátkem druhé poloviny roku 1991 navštívila Československo americká mise, vedená náměstkem státního tajemníka obrany USA p. D. Atwoodem. Americká strana tak vyhověla četnému naléhání našich politiků při jejich cestách do USA, aby posoudila možnosti americké pomoci naší zbrojní konverzi.

Výsledky této mise nebyly, s výjimkou předání rozsáhlých informací americké straně, prakticky žádné. Nebyla to vina amerických expertů, ale nereálných představ některých našich tehdejších politiků a jejich poradců. Rovněž ředitelé některých našich zbrojních podniků se domnívali, že představitelé americké administrativy nějakým způsobem přimějí americké podnikatele ke spolupráci či k masivním investicím do hroučících se čs. zbrojovek v Martině a Dubnici. Pro naše téma není však rozhodující, jaký výsledek měla tato konverzní mise, ale to, co jí předcházelo.

Krátce předtím totiž stálý vyšetřovací výbor senátu USA projednával rozsáhlý materiál o zbrojní výrobě a obchodu ve světě, nazvaný Arms among Nations. V tomto materiálu přisoudili jeho autoři významnou roli Československu. Bylo dokonce vzhledem ke svému údajnému rozsáhlému podílu na světovém zbrojním obchodu vybráno jako "case study". Poukazy na československé zbrojní aktivity se táhnou celým asi dvousetstránkovým materiálem jako červená nit. To opět přispělo k onomu již tolikrát akcentovanému obrazu ČSFR jako nenapravitelného vývozce zbraní, a to v době, kdy skutečný vývoz klesal v celkovém objemu i rozhodujících komoditách k nule. Materiál neopomněl připomenout i rozpor mezi výroky čs. představitelů a údajnou vystupňovanou výrobou a prodejem zbraní.

Toto významné jednání mohlo být jedinečnou příležitostí ukázat nejen americkým senátorům, ale tím, že materiál byl široce distribuován, i řadě dalších zemí, skutečný obraz Československa. Nestalo se tak a touto zprávou byl, pokud jde o Československo, senát USA desinformován. Jako expert na Československo, který vypovídal před zmíněným výborem, byl vybrán profesor marylandské univerzity Milton Leitenberg. Pokud vím, nikdy nebyl v Československu, ale ani se příliš nesnažil při zpracovávání své, jistě dobře honorované zprávy, opatřit si hodnověrná data.

Jeho výpověď je plná nejen řady zcela nesprávných statistických údajů, ale i tvrzení, která nemají žádné opodstatnění. Některá berou v potaz i kvalifikaci p. profesora (např. to, v němž věří, že stát může dlouhodobě vynakládat 90 % objemu svých ročních investic do zbrojního průmyslu, jak to tvrdí o Československu osmdesátých let aj.).

Tomuto výkladu o ČSFR byl přítomen kromě tehdejší čs. velvyslankyně i zvláště vyslaný zástupce ČSFR. Žádný z nich se nepokusil uvést na správnou míru výkladu páně profesorovy a řádně tak informovat představitele USA, na jejichž spolupráci nám v daném okamžiku tolik záleželo. Ať se tak stalo úmyslně či náhodou, byla to vážná chyba, která naši spolupráci s USA neprospěla. Vůbec už neupevnila důvěryhodnost v naše proklamované záměry v oblasti konverze zbrojní výroby.

ZÁKLADNA ZBROJNÍ VÝROBY - POHLED ZEMÍ NATO

Zatímco u nás zněla libivá hesla likvidace zbrojní výroby, probíhal v západních zemích (především v zemích NATO), jistě v daleko klidnější atmosféře a při větším dostatku času, proces definování nezbytné základny zbrojní výroby (Defense Industrial Base - DIB) a možností konverze zbrojních kapacit, které jsou nebo se stanou v nové situaci nadbytečnými. I když mezi členskými zeměmi není jednotný názor na rozsah a způsob úlohy státu v tomto procesu, shodují se v tom, že stát zde nemůže být opomenut. Povaha zbrojní výroby a užití jejích výrobků, která úzce souvisí s mocenskou úlohou státu a s jeho zahraničně politickými zájmy, si takový přístup vyžaduje.

Významné bylo v tomto smyslu zasedání Ekonomického výboru NATO k tomuto tématu (DIB in the Alliance) ve dnech 11. - 13. března 1992. Ve stručnosti lze závěry z tohoto jednání charakterizovat takto: Je nezbytné udržet funkční a efektivní základnu zbrojní výroby jednotlivých zemí, potřebnou pro jejich obranu. V tomto procesu hraje, jak již bylo uvedeno, svou významnou roli i stát. Názory na míru jeho zásahů se u jednotlivých zemí liší (zdá se, že na krajních polohách bylo Turecko - největší a V. Británie - nejmenší), ale žádná země roli státu při stabilizaci DIB nepopřela zcela. Efektivní metodou pro udržení zbrojních kapacit a pružné usměrňování potřebné zbrojní výroby je další integrace s civilní, a to především rozšiřováním výroby komponentů i výrobků dvojího použití (dual-use). K tomu je přizpůsobována i konstrukční filozofie. Úzká integrace výzkumu a vývoje je samozřejmým předpokladem.

Tyto závěry potvrzují poslední pozorování vývoje ve zbrojním průmyslu vyspělých západních zemí. Velmi střízlivé až skeptické hodnocení možností perspektiv konverzního procesu není projevem agresivity zbrojařských lobby či nezřízeného militarismu. Tento závěr vychází z objektivních ekonomických i technických analýz. Ukazuje se, že lze nalézt daleko efektivnější cesty využití výrobních kapacit, při zachování kontinuity vojenského výzkumu a vývoje, speciálních technologií, konstrukčních procesů i výrobních postupů, aplikovaných ve zbrojní výrobě.

Heslem dne se tedy stále výrazněji stává diverzifikace namísto konverze. Nejdále se s touto filozofií dostali, jak se zdá, v britském elektronickém průmyslu. Zde existuje již řada programů, v nichž byl pružně převeden celý jednoúčelový systém vojenského výzkumu, vývoje i výroby ve prospěch systému dvojího použití - pro komerční i "militarizovanou" produkci. Jistě, v řadě oborů, zejména u zbraní a municie, bude diverzifikace složitější, ale i zde jsou již rozpracovávány konstrukční a výrobní postupy, které ji umožní.

Vehementně se stále hlásíme jako potenciální kandidáti do řad NATO. Přitom tam, kde nás NATO zve ke spolupráci a otvírá nám možnost konfrontovat naše postupy se zeměmi aliance, zůstáváme bez výraznějšího zájmu. Svědčí o tom např. nabídka na účast čs. organizací a podniků na tzv. pilotních projektech, kterou jsme přivezli v loňském roce z říjnového zasedání Ekonomického výboru. Nepromarněme příležitost, jak vypracovat se západními partnery společné analýzy a studie a vstoupit do interakcí, které by byly pro naše programy cennou pomocí.

MARNÉ PROMĚNY JEDNÉ KONCEPCE

V březnu 1991 uložila Rada obrany státu vypracovat a předložit federální vládě koncepční dokument, nastiňující vývoj čs. zbrojní výroby z hlediska perspektivních potřeb obrany státu. Tento dokument měl definovat konkrétní zájmy státu na zachování specifických výrobních kapacit, přípravu potřebných zákonných norem pro zbrojní výrobu a obchod, podíl státu na vybraných programech zbrojního výzkumu a vývoje, jakož i představu, jakou podobu najde tento zájem v nadcházejícím procesu privatizace podniků - i v USA jsou muniční výrobky ve vlastnictví státu).

Kromě nezbytných konkrétních opatření měl tento dokument i zásadní význam pro orientaci výrobců, kteří po zrušení státního plánu převzali na sebe rozhodování o dalších výrobních programech. Dokument měl vyjádřit, z jakých oborů, příp. výrobků bude chtít stát nakupovat pro čs. ozbrojené síly a jaké programy je připraven ve svém vlastním zájmu podporovat tam, kde výroba bude buď přechodně nebo trvale ztrátová. (To je např. běžný jev u některých muničních výrobců ve světě - i v USA jsou muniční výrobky ve vlastnictví státu).

Na dokumentu pracovaly početné týmy expertů z federálních i republikových ministerstev, armády, výrobních organizací i výzkumných ústavů. Konstruktivní a střízlivé byly podklady zpracované ve výrobní základně, neboť výrobci sami měli zájem o to, aby vznikl seriózní materiál, sjednocující zájmy státní administrativy, armády i průmyslu, směřující k vytvoření moderní DIB našeho státu.

Po více než čtrnáctiměsíčním předkládání, vracení a přepracovávání materiál nikdy nebyl federální vládou přijat. Postupně měnil název i obsah, programové části a praktická opatření z něj mizely, až nakonec zůstal chudičký, bezzubý, téměř nicneřekající dokument. Usiloval již v podstatě jen o jedno - aby vláda alespoň vyjádřila svůj zájem na přežití nezbytné základny zbrojní výroby v ČSFR. Ani tento již pouhý deklarativní stín původní koncepce neprošel. Naposledy "spadl ze stolu" na závěrečném zasedání federální vlády pana premiéra Čalvy.

Pokusy dostat ho ještě jednou na program vlády již zkomírající federace ukončilo v srpnu 1992 stanovisko vlády ČR, v němž se mj. praví: "Neodůvodněná je představa, že si má stát uchovávat pro případy bojové pohotovosti vlastní kapacity zbrojní výroby, neboť zbraně a zbrojní materiál lze dovážet." a dále: "Není v silách našeho průmyslu pouze pro své potřeby dlouhodobě produkovat, autonomně vyvíjet a zdokonalovat prvotřídní zbraňové systémy. Přezbrojení naší armády bude třeba nevyhnutelně řešit dovozem..."

Skutečně, dnes můžeme dovézt opravdu vše. Ochotní dodavatelé čekají na svou příležitost, pokud to ovšem rozpočet ministerstva obrany dovolí. Jen je se zapotřebí alespoň pozastavit nad tím, proč dovozy pro své ozbrojené síly omezují země, srovnatelné s námi svým vojenským potenciálem, ale nesrovnatelně bohatší. Proč např. norská vláda, než aby nechala zahynout muniční průmysl v zemi, raději koupila hroustící se soukromou společnost a pokračuje vcelku zdařile ve výrobě, proč dánský stát pečlivě chrání zájmy svých zbrojních výrobců a váže povolení k dovozu vojenské techniky pro svou armádu na kompenzační vývozy. A konečně proč bohaté Švýcarsko raději zavedlo licenční výrobu omezené série tanků pro modernizaci své armády, než aby je hotové nakoupilo v sousední SRN?

JE JEŠTĚ MOŽNO ZASTAVIT PÁD?

Obdivuji se vždy, když čtu v tisku rozhovory o koncepci české armády, četným výrokům "je třeba" a "musí se", jimiž se hovoří o české zbrojní výrobě. Tato slova odhodlání nebudou sama o sobě fungovat. Především "je třeba" vyjasnit otázku, zda zbrojní průmysl skutečně chceme, kdo a kolik vynaloží k jeho obnově a rekonstrukci. To je otázka státu (jeho garancí na odběr produkce a vytvoření příznivých podmínek pro vývoz a mezinárodní kooperaci), ale i nových vlastníků podniků. Pro ně bude zcela rozhodující především prostředí pro takový druh podnikání. To stále ještě není dobré a lze je překonat pouze řádnou legislativou a odstraněním oněch zmíněných administrativních improvizací. Zároveň "je třeba" ukončit horování o tom, jak vše potřebné dovezeme, či snad dostaneme ze zahraničí v rámci nějaké pomoci.

Přitom nejde vůbec o budování **autonomního** průmyslu, jak se zmiňuje citovaný dokument. Tímto způsobem se kuly zbraně v osmnáctém století. Dnes máme jedinečnou možnost zapojit se do široké mezinárodní kooperace se spolehlivými a důvěryhodnými partnery. Není jistě tajemstvím, že do naší republiky nahlédla řada zástupců zbrojních producentů z vyspělých zemí a našli zde pro spolupráci mnoho zajímavého. Co je odrazuje, jsou naše uvedené přístupy, bezkonceptnost, nestabilita a neprofesionalita příslušných státních orgánů. Prostě obraz, který jsme sami o sobě v oblasti zbrojní výroby vytvořili.

Rekonstrukci by ovšem podmiňla řada energických kroků. Především výrobci musí přestat věřit na pomoc shůry. Většina jich to již pochopila, přesto stále trvají projevy neskutečného očekávání. Ještě krátce před koncem roku 1992, než jsem ve své federální kanceláři definitivně "zhasl světlo", jeden ředitel podniku s významnou zbrojní výrobou tvrdil, že "...slíbená pomoc federální vlády na udržení produkce musí přijít každým okamžikem".

Kromě spoléhání na vlastní síly by se dnes rozptýlení výrobci zbrojní produkce měli sdružit v nějakém spojení, které by bylo schopno reprezentovat jejich zájmy, komunikovat s vládní administrativou, ozbrojenými silami, ostatními průmyslovými sdruženími a především s potenciálními zahraničními partnery. Takové sdružení by mělo přemýšlet o řadě předpokladů a vytvářet rychle informační bázi, usnadňující vstup našich výrobců zbrojní techniky do mezinárodních vazeb, standardů a norem aj.

Mnoho se dnes diskutuje o schopnostech či neschopnostech našeho podnikového managementu. Za své praxe jsme poznal řadu cílevědomých a velmi schopných představitelů našich podniků se zbrojní výrobou. Zejména v posledním krušném období dokázali mnohdy neuvěřitelné. Ti jsou schopni obstát i v procesu transformace vlastnictví podniků a již dnes hledají cesty, jak uchovat kvalitní výrobní programy. Bylo by záslužné od Vojenských rozhledů, kdyby i jim daly slovo na svých stránkách, aby pomohli odpovědět na problémy, které jsem učinil předmětem tohoto článku.